

Vlaamse
overheid

sarc

Strategische AdviesRaad voor
Cultuur, Jeugd, Sport en Media

Sectorraad Kunsten en Erfgoed

28 juni 2016

Het utilitaire voorbij

over de veelvoudige betekenis van kunsten & erfgoed in 2020 en verder

Deze nota:

is een oproep tot reflectie van de huidige Sectorraad Kunsten en Erfgoed

bevat wensen/een opdrachtenlijstje voor beleid en de volgende sectorraad

Deze nota nodigt uit tot:

prioriteiten bepalen in dialoog

versterken van samenwerking binnen sector en sector-overschrijdend

Inhoud

1. Wat willen we?	3
Een hoofdstuk over de herwaardering van de autonome waarde van kunsten en erfgoed.....	3
2. Voor wie willen we dit?	3
Een hoofdstuk waarin de cultuurbelever centraal staat.....	3
De cultuurbelever centraal in het referentiekader 'kunsten'	4
Duurzame erfgoedzorg: belevenis en getuige	4
3. Wat heeft hierop een invloed?	5
Een hoofdstuk dat brede maatschappelijke ontwikkelingen die bepalend zijn voor de kunsten- en erfgoedsector onderscheidt.	5
Superdiversiteit.....	5
Identiteit en individualisering.....	5
Technologische vooruitgang.....	5
Glokalisering.....	5
Duurzame ontwikkeling.....	6
4. Hoe willen we dit doen?	6
Een hoofdstuk dat vijf doelen benoemt die voorwaarden moeten scheppen om de autonome waarde van kunsten en erfgoed te verankeren.....	6
Perspectieven, instrumenten en middelen optimaliseren	6
Kunstenaars en erfgoedwerkers ondersteunen.....	8
Van kunsten- en erfgoededucatie een attitude maken	8
Aandacht hebben voor de veelzijdige kunsten- en erfgoedbelever	9
Wetenschappelijk onderzoek versterkt de cultuur- en erfgoedsector	10
5. Wat is het einddoel ook al weer?	11
Een hoofdstuk dat nog eens in herinnering brengt wat we willen: het utilitaire voorbij.....	11
bijlagen	12

1. Wat willen we?

Een hoofdstuk over de herwaardering van de autonome waarde van kunsten en erfgoed.

De waarde(n)bepaling van Kunsten & Erfgoed is een dynamisch en in de tijd wisselend gegeven.

Een meer objectieve, onveranderlijke betekenis ligt in de **autonome artistieke dimensie van kunsten en in de geheugenfunctie van erfgoed**. Deze is niet zozeer aan tijd en ruimte gebonden.

Het gaat voor kunsten dan bijvoorbeeld over de aandacht voor een kwalitatief hoogstaand en verscheiden kunstaanbod, het opkomen voor artistieke vrijheid en het mogen mislukken, over authenticiteit en ruimte voor verbeelding.

In het erfgoedveld denken we aan de inzet voor een fijnmazig en gedifferentieerd erfgoedlandschap gesteund op een inhoudelijke visie op waarden, en over duurzaam omgaan met erfgoed als geheugen van onze samenlevingen: de mogelijkheid van mensen om binnen de eigen context met herinnering om te gaan en daarbij alle mogelijke bronnen en middelen te vinden om te kunnen (blijven) herinneren.

Een context-gebonden en veranderlijke, meer subjectieve betekenis ontstaat vanuit de **interactie met individuen en de samenleving**.

Het evidente economisch 'nut' wordt afgewogen aan zaken als tewerkstelling, inkomstenmodellen, creatief industrieel potentieel, cultureel ondernemerschap of terugverdieneffecten.

De maatschappelijke betekenis wordt gemeten in bijvoorbeeld spreidingscijfers, bijdragen aan superdiversiteitsdoelen, correcties op vereenzaming en nivellering of het stimuleren van groepsvorming.

Beide dimensies zijn belangrijk en gelijkwaardig.

We merken dat de artistieke waardecreatie voor kunsten en de geheugenwaarde van erfgoed onder druk zijn komen te staan. De objectieve betekenissen van kunsten en erfgoed dreigen m.a.w. ondergeschikt te worden.

Daarom willen we zoeken naar nieuwe modellen waarin de autonome artistieke dimensie van de kunsten en de geheugenfunctie van erfgoed voluit tot hun recht komen, in samenhang met economische en maatschappelijke doelen. We wensen dus de verschillende dimensies **complementair in plaats van concurrentieel** in te vullen.

2. Voor wie willen we dit?

Een hoofdstuk waarin de cultuurbelever centraal staat.

Om daartoe te komen, willen we opnieuw denkpijlers uittekenen waarbij verbeelding en geheugen hun plaats heroveren naast de meer instrumentele betekenissen. We vertrekken daarbij doelbewust niet vanuit de meer gebruikte invalshoeken van de kunstenaar of de culturele organisatie maar met de (veranderende) kunsten- en erfgoedbelever als leidraad. Een cultuurbelever is niet enkel een passieve gebruiker, maar ook een actieve actor.

De cultuurbelever centraal in het referentiekader 'kunsten'

Kunsten ontlenen hun ultieme betekenis aan 'zichtbaarheid / visibiliteit'. De artistieke creatie – in welke vorm dan ook – is pas 'af' als ze bekeken, gelezen, getoond, besproken, beoordeeld of vermenigvuldigd wordt, element van iets nieuws is, verandert. Het referentiekader 'kunsten' heeft (minimaal) een cultuurbelever nodig om het in de interactie ermee waar te maken.

De cultuurbelever zoekt ontspanning, kennis, verwondering, schoonheid, genot, uitdaging, verrijking, ontmoeting, confrontatie, bevestiging, herkenning, nieuwsgierigheid, beleving, nut, status, verrassing, zekerheid... Eenzelfde kunstenaarsaanbod kan heel verschillende betekenissen krijgen voor afzonderlijke cultuurbelevers, los van de doelstelling(en) van de kunstenaar. De cultuurbelever beweegt zo tussen vraag (autonoom of gestuurd) en aanbod (bekend, vertrouwd of onbekend, veraf); tussen kunst die marktbeaald is (winstgericht, veilig, risicobeperkend) dan wel vertrekt vanuit artistieke insteek (kunstenaarsgedreven, risicovol, autonoom).

Verschillende belanghebbenden zijn direct of indirect betrokken bij de zoektocht van de cultuurbelever, en voeden en/of beïnvloeden deze (*zie bijlage, 'Kunstactoren in wisselwerking'*).

Al deze actoren brengen hun eigen dynamiek op gang, zowel voor zichzelf als door onderlinge wisselwerking. In een steeds wijzigende omgeving met veeleisende cultuurbelevers is het nodig om vanuit een attitude van alertheid, leergierigheid en dialoog invulling te geven aan de interactie tussen alle betrokkenen.

Duurzame erfgoedzorg: belevenis en getuige

Erfgoed bestaat dank zij mensen die er waarde aan hechten en er zorg voor dragen.

Erfgoed vormt voor elke nieuwe generatie een bron van valorisatie en inspiratie op o.a. cultureel, economisch en maatschappelijk vlak. Erfgoed krijgt (markt- en maatschappelijke) waarde en genereert financiële middelen via de inzet in bijvoorbeeld toerisme, de creatieve industrie, kunstensector, vrije tijd, vormingswerk... Erfgoedwerking kan ook een maatschappelijke minderheid of nieuwe groepen in de samenleving aanspreken en biedt soms een historisch en actueel beeld van spanningsvelden en maatschappelijke kwesties.

Zo verenigt erfgoed het heden en het verleden in zich: als praktijk of beleving staat het met stevige voeten in het heden; het kijkt achterom als getuige, als toegang tot kennis over het verleden. Deze beide dimensies vullen mekaar aan en geven allebei betekenis aan erfgoed, los van een in vele opzichten artificiële opdeling tussen roerend, onroerend en immaterieel erfgoed.

In een al maar meer technologische en diverse samenleving vergroot de maatschappelijke behoefte aan het begrijpen en duiden van onze omgeving en de wortels in de actualiteit en het verleden, aan delen en doorgeven doorheen verschillende generaties en verschillende culturele groepen. De samenleving, de mensen willen de generaties van de toekomst duurzaam en zorgzaam doen omspringen met deze erfenissen (getuigen) en ze verder doorgeven.

De zorg en overdracht van het erfgoed in de samenleving, en het tot stand komen van collecties, vertrekken vanuit een erfgoedgemeenschap. Die steunt op participatie: mensen betrekken en activeren in beleving, waardering en weer doorgeven aan anderen.

Het is een permanente opdracht voor de hele erfgoedsector – zowel het beleid op alle niveaus als de (al dan niet gesubsidieerde) organisaties – om vanuit een holistische en maatschappijbrede blik invulling te geven aan een actuele, adequate en duurzame omgang met het erfgoedbeeld, ook in zijn

eigen autonome waarde en ook wat betreft het zorgvuldige werk achter de schermen zoals herbestemming, behoud en beheer, voorzien van metadata, ontsluiting, het hanteren van kwaliteitsnormen etc. Deze activiteiten zijn arbeidsintensief en niet onmiddellijk zichtbaar, maar zijn wel noodzakelijke voorwaarden voor publiekswerking en valorisatie.

3. Wat heeft hierop een invloed?

Een hoofdstuk dat brede maatschappelijke ontwikkelingen die bepalend zijn voor de kunsten- en erfgoedsector onderscheidt.

Binnen de context van een maatschappij in beweging zullen de doelstellingen om de artistieke dimensie van de kunsten te blijven waarderen en om het duurzaam doorgeven van erfgoed te realiseren, beïnvloed worden door de ontwikkelingen in die maatschappij. Deze ontwikkelingen kunnen zowel stimulerend en ondersteunend als afremmend werken.

We belichten hieronder positieve uitdagingen en groeikansen voor kunsten & erfgoed.

Superdiversiteit

Door toenemende migratie wordt de samenleving superdivers: niet alleen inzake aantal nationaliteiten, maar ook inzake taal, cultuur, waarden en religies.

De veranderende samenstelling van de samenleving zorgt voor een complexere dagelijkse realiteit die alle mensen maar ook de instellingen en gemeenschapsaspecten zal beïnvloeden. Dit levert een nieuwe, uitdagende en boeiende canon.

Nieuwe culturele identiteiten nodigen uit tot ontdekking.

Identiteit en individualisering

De persoonlijke leefwereld wordt belangrijker en de materiële cultuur speelt hierop in. In de postmoderne samenleving verdwijnt de wervingskracht van de 'Grote Verhalen', vermindert de impact van het klassieke middenveld en ontstaan er nieuwe middenveldorganisaties. Het "uniforme" gemeenschapsgevoel verdwijnt en wordt vervangen door nieuwe sociale bewegingen, nieuwe en vaak wisselende vormen van identiteits- en gemeenschapsvorming.

Kunsten en erfgoed hebben een groot potentieel om verbindend te zijn.

Technologische vooruitgang

Nieuwe digitale media zullen een steeds grotere impact hebben op de culturele productie, verspreiding en beleving. Culturele- en erfgoedinstellingen zullen hier de gepaste antwoorden op moeten vinden en dat is meer dan de nieuwste technische apparatuur ter beschikking hebben en inzetten.

De reeds doorgemaakte digitale revolutie en Web 2.0 ontwikkelingen houden nieuwe uitdagingen in, zoals de gigantische groei en beschikbaarheid van data in organisaties, de beheersing en bewaring van die data en het toeleiden van de in het aanbod verdrinkende media- en cultuurconsument.

Het positief aanwenden van deze technologieën en zorgvuldig bewaren voor de toekomst bieden daardoor extra mogelijkheden.

Glokalisering

De natiestaat heeft als niveau van governance een gewijzigde slagkracht en relevantie. Met de

doorgedreven globalisering zijn mensen, goederen, diensten, communicatie, mobiliteit en netwerken steeds minder territoriaal gebonden en worden ze steeds meer transnationaal van aard. Tegelijk winnen de steden aan belang. Momenteel woont bijna de helft van alle mensen in steden, maar er wordt verwacht dat dit tegen 2050 tot 3/4de van de wereldbevolking zal zijn. Regionaal en bovenregionaal zullen samenwerkende culturele ruimtes georganiseerd worden vanuit een functiegerichte aanpak (onderzoek, presenteren, bewaren, reflecteren, communicatie, kunstenaarsbeleid...).

Glokalisering kan resulteren in een breder bereik en een rijker aanbod.

Duurzame ontwikkeling

Consolidatie en ontwikkeling van een dynamische kunsten- en erfgoedsector hebben baat bij een overheid met een langetermijnperspectief: de uitbouw van een kwaliteitsvol en blijvend kader voor een kunsten- en erfgoedbeleid met aandacht voor continuïteit en duurzaamheid. Duurzaamheid vereist ecologische maatregelen, maar evengoed acties die bijdragen aan de verbetering van het welzijn van alle mensen ongeacht positie, inkomen of afkomst. Duurzame ontwikkeling draagt bij aan antwoorden op socio-ecologische uitdagingen.

Kunst kan deze zichtbaar, bespreekbaar en remedieerbaar maken en zo bijdragen aan noodzakelijke veranderingen. Kunst voedt op die wijze de maatschappelijke transitie naar sociaal-rechtvaardige duurzaamheid op een kritisch-reflexieve manier.

Binnen erfgoed houdt dit aandacht ook in voor behoud en beheer, depotwerking, onderzoek dat werking in de diepte bevordert, zonder onmiddellijke publieksgerichte resultaten. Specifiek voor immaterieel erfgoed gaat het om duurzaam omgaan met en doorgeven van gebruiken, kennis, praktijken, tradities, vaardigheden... met een geheugenfunctie aangepast aan nieuwe contexten.

4. Hoe willen we dit doen?

Een hoofdstuk dat vijf doelen benoemt die voorwaarden moeten scheppen om de autonome waarde van kunsten en erfgoed te verankeren.

De kansen voor de sectoren kunsten en erfgoed om de geschetste ontwikkelingen mee te doen slagen, zullen mede bepaald worden door acties van het beleid. We wensen daarbij vooral deze acties aan te stippen die **op langere termijn de voorwaarden kunnen scheppen** om de blijvende waardering van verbeelding en het duurzaam doorgeven in het kunsten- en erfgoedbeleid te bevorderen en verankeren.

Het gaat in het bijzonder om:

- optimalisering van perspectieven, instrumenten en middelen,
- ondersteuning van kunstenaars en erfgoedwerkers,
- cultuureducatie
- publieksgerichtheid en
- onderzoek.

Perspectieven, instrumenten en middelen optimaliseren

Het is absoluut noodzakelijk dat in de eerste plaats een **door alle overheidsniveaus gedeelde zorg en verantwoordelijkheid** geformuleerd wordt: voor een kwaliteitsvol en superdivers artistiek aanbod, voor de waarde van het culturele geheugen, voor brede publieksparticipatie en creatieve ruimte voor oorspronkelijkheid, voor vernieuwing en authenticiteit voor kunstenaars en kunstenuorganisaties.

Aansluitend moet bepaald worden **welk beleidsniveau welke functies** bewaakt en stimuleert:

- voor welke prioritaire doelgroep (creator/erfgoedgemeenschap – organisaties – cultuurbelever)
- met welke instrumenten (decretaal – financieel – faciliterend – stimulerend – meesturend).

Als vertrekpunt geldt daarbij een zorgvuldige en integrale monitoring voor de kunsten- & erfgoedsector:

- van de 'inkomsten' en 'uitgaven': financieel, materiaal, infrastructureel, fiscaal-sociaalrechtelijk;
- van het overheidsniveau: mate en vorm van betrokkenheid (Europees, federaal, Vlaanderen, intergemeentelijk, steden en gemeenten), publiek en private sector;
- de directe economische terugverdieneffecten (BTW, RSZ, inkomsten- en vennootschapsbelasting) en
- de valorisatie van de indirecte terugverdieneffecten (maatschappelijk, maar ook economisch: secundaire bestedingen, toelieferingen...).

Confronteren we deze gezamenlijk geformuleerde doelstellingen met het huidige inkomsten- en uitgavenpatroon, dan moet dat leiden tot een **realistische en billijke (her-)verdeling van taken en middelen, gemeenschappelijke meetpunten en op elkaar afgestemde en complementaire criteria.**

Wat willen we concreet:

- Een geïntegreerde infrastructuur
 - Visie-ontwikkeling en gestuurde uitvoering op het vlak van geïntegreerde infrastructuur (onderwijs – cultuur – sport – publieke ruimte).
 - Een duurzaamheidsplan als toegevoegde waarde en voorwaarde.
 - Vanuit gedeelde infrastructuur en technische middelen naar gedeelde communicatie, publiekswerking en gezamenlijke producties en presentaties.
- Betrokkenheid creëren
 - Bedrijven en particulieren aanmoedigen (ook fiscaal) om culturele producenten-, -producten en – diensten te ondersteunen als instrument voor eigen ontwikkeling en creativiteit, met respect voor de autonomie van de kunst(enaar) en (erfgoed)organisatie.
- Culturele eigenheid stimuleren
 - De risico's van globaliserende digitalisering onderkennen (Google, Apple, Amazon...) door een wettelijke bescherming te bieden aan culturele eigenheid, een niet-commerciële of economische uniciteit, met aandacht voor de noodzakelijke kleinschaligheid en rechten van minderheden.

Wat biedt kansen voor de kunsten- en erfgoedsector:

- Digitalisering
 - van creatie: experiment en vernieuwing van middelen en vormen, herhaalbaarheid, interdisciplinair, internationale coproducties, kostenverlagend;
 - van productie: contentverrijking, multimediaal, samenwerking, uitwisseling;
 - digitalisering van verspreiding: tijd- en plaatsonafhankelijk, goedkope herhaalbaarheid, betaalbare reproductie, makkelijker internationalisering via ondertiteling;
 - van opslag en bewaring: documentatie van het ontwikkelingsproces, expertise-uitwisseling, reflectie vanuit een gedocumenteerd verleden.
- Uitbouw van een flexibele, deelbare infrastructuur

Kunstenaars en erfgoedwerkers ondersteunen

Duurzaamheid houdt ook sociale duurzaamheid in, duurzaamheid die sectoren als geheel in staat stelt te overleven, overleveren en ontluiken. Dit veronderstelt **aandacht voor de mensen** in deze sectoren.

Een actualisering van het kunstenaarsstatuut, rechtszekerheid voor vrijwilligers en een langetermijnperspectief voor kunstenaars en erfgoedwerkers (zowel als voor de gehele sectoren) dringen zich op. Inkomsten zijn immers onzeker en sociale verworvenheden komen onder druk door o.a. de extreme flexibilisering van jobs (uitvoerende kunstenaars; expertise in de erfgoedsector), het gedwongen zelfstandigenstatuut (scheppende kunstenaars), opeenvolgende contracten van bepaalde duur, onzeker statuut van de vrijwilliger en de toenemende concurrentie.

Wat willen we concreet:

- Uitbouwen van talentontwikkeling en carrièrebegeleiding (starter – midcareer – gevestigd).
 - niet alleen inhoudelijk – inclusief de rol daarin van organisaties – maar ook zakelijk-administratief.
 - een gedeelde opdracht voor onderwijs, economie, fiscaliteit en sociale zekerheid.
- Ondersteuning van de overheid op vlak van:
 - toegankelijke en betaalbare werkplekken,
 - minimale vergoedingen (en de controle daarop),
 - communicatie-ondersteuning,
 - faciliteren en stimuleren van samenwerkingsverbanden,
 - uitlooptregelingen en
 - herbronningsfaciliteiten.

Wat biedt kansen voor de kunsten- en erfgoedsector:

- Samenwerkingsbonus: zakelijke ondersteuning, fusiebegeleiding, transitiebudgetten
- Netwerk: programmatie-overleg; specialisatie; publieksuitwisseling; infrastructuur; ruimere speelreeksen- en presentatiecircuits

Van kunsten- en erfgoededucatie een attitude maken

Kunst ‘smaken’ is een leerproces dat individuele basiskennis vereist en in hoge mate bepaald wordt door factoren zoals de competentie en het enthousiasme van toeleiders, laagdrempelige nabijheid, permanente stimulatie en communicatie en een zichzelf vernieuwend aanbod.

Dit mag niet alleen een opdracht voor het leerplanonderwijs zijn, maar is dat ook voor het dko, sociaal-educatieve organisaties en de aanbieders: de kunstenaars en (erfgoed)instellingen.

We pleiten voor een interesseprikkelende, brede kennismaking in het leerplanonderwijs door bevlogen goed opgeleide leerkrachten met inzet van aangepaste werkvormen.

Aanvullend kan het dko mensen op een creatieve manier in contact brengen met de kunsten en hen vooral ook enthousiast maken en houden. Het hoger kunstonderwijs krijgt een dubbele finaliteit mee: het afleveren van professionele kunstenaars of gericht op de vorming van aanbieders van muzische vorming in het brede onderwijsveld.

Voor het bijbrengen van een erfgoedbewustzijn speelt niet alleen de kennisfactor maar ook een opgebouwde attitude, een persoonlijk engagement en intellectuele openheid. Dit erfgoedbewustzijn bijbrengen moet aangepast aan leeftijd, omgeving en voorgeschiedenisgebeuren, op een belevende en betrokken manier.

In dit kader is ook zorg voor een divers, objectief, onafhankelijk, kritisch en breed toegankelijk medialandschap noodzakelijk. (Zelf)kritische cultuurconsumenten vereisen (zelf)kritische media, reflectie en onafhankelijke informatie om strikt marktgestuurde gegevens te compenseren.

Wat willen we concreet:

- Kunsten en erfgoed in het onderwijs
 - een ontwikkelingslijn cultuur in de eindtermen en werken met basispakketten erfgoed- en kunstonderwijs voor iedereen (basisonderwijs en secundair);
 - opleiding en bijscholing voor leerkrachten en toeleiders;
 - methodieken voor evaluatie en ontwikkeling.
- Subsidiecriteria: bijdragen aan educatie als aanvullend beoordelingscriterium voor gesubsidieerde kunstenaars en organisaties
- Financiële drempelverlaging door geormerkte middelen voor deze deelopdracht

Wat biedt kansen voor de kunsten- en erfgoedsector:

- Verbetering van aanbodkennis (inclusief historiek) werkt vraagstimulerend
- Matching vraag – aanbod van kunsten- en erfgoedsector en andere sectoren, samenwerkingen
- Community-ontwikkeling: participatie en binding, promotie nieuwe producties, direct contact, feedback

[Aandacht hebben voor de veelzijdige kunsten- en erfgoedbeleving](#)

De toenemende superdiversiteit en de steeds minder bruikbare kunstmatige opdelingen van het aanbod in termen van hoog/laag, breed/gespecialiseerd, traditioneel/vernieuwend, leidt volgens de klassieke socio-economische criteria tot onhanteerbare doelgroepen.

Het streefdoel moet **meer en meer regelmaat in de participatie** zijn. Daarbij moet niet alleen ingezet worden op vraagstimulering (zie cultuureducatie) maar ook op (doelgroep)gerichte aanbodontwikkeling. Met het doel de vastgestelde positieve correlatie te versterken tussen een groter en meer divers aanbod en een grotere vraag (cf. SCV-survey 2004; de hogere participatie in groot- en centrumsteden wijst hierop). Naast het behoud van het kernpubliek zijn extra inspanningen nodig voor de belangstellende participant (gericht op een intensievere deelname aan gekende activiteiten) en voor promotie bij de incidentele participant (een meer diverse deelname nastrevend).

Wat willen we concreet:

- De toenemende commerciële druk en keuzestress bij de cultuurbeleving aanpakken door
 - een onoverzichtelijk wordend aanbod te kanaliseren en
 - als sector in te zetten op individualisering gesteund op publiekscennis, verdieping en 'binding'.

Wat biedt kansen voor de kunsten- en erfgoedsector:

- Superdiversiteit als inspiratie, creatiebron, bron van leren, coproductie en een nieuwe artistieke en culturele canon.
- Systematische vraaganalyse die leidt tot aanbodbijsturing; betere publiekscennis en gericht aanbod.
- Publiekswerving en -binding, two way communicatie.
- Gedifferentieerde prijszetting.
- Grotere financiële betrokkenheid (crowdfunding, steunabonnement, medefinanciering...)
- Digitalisering

- van (her)beleving: personalisering, betere bereikbaarheid, meest recente versie, oeuvreontwikkeling bestuderen
- en participatie: publiek betrekken bij creatieproces, dialoog, nabespreking, netwerkondersteunend

Wetenschappelijk onderzoek versterkt de cultuur- en erfgoedsector

Om de autonome waarde van kunsten en erfgoed duurzaam in de samenleving te verankeren is het van belang dat het beleid de voorwaarden schept waarbij de sector kan participeren aan nationale en internationale onderzoeksprogramma's. Op die manier kan de sector op een dynamische manier nieuwe inzichten in de cultuur- en erfgoedwerking integreren. Methodieken en instrumentarium kunnen op een meer proactieve manier worden vernieuwd. De expertise die in de sector aanwezig is, kan beter nationaal en internationaal worden ingezet en gedeeld.

Cultuurhuizen en erfgoedorganisaties zijn goed in onze samenleving ingebed en hebben door hun uitgebreide en diverse publiekswerking hun sociale meerwaarde en breed maatschappelijke inzetbaarheid aangetoond. Door hen toe te laten om deel te nemen aan wetenschappelijk onderzoek, vergroten ze niet alleen hun expertise, zij versterken ook in aanzienlijke mate de positie van cultuur en erfgoed in de samenleving. Als bruggenbouwers naar academische onderzoeksgroepen dragen ze bij tot vernieuwing en innovatie en tot een betere zichtbaarheid en inzetbaarheid van cultuur en erfgoed in de samenleving.

Tenslotte onderstreept het pleidooi voor een waarderingskader voor kunsten en erfgoed impliciet ook de noodzaak van wetenschappelijk onderzoek. Waardering is immers een dynamisch proces, dat tot stand komt in dialoog met de samenleving, de bewaargevers-eigenaars en de wetenschappelijke inzichten terzake. In een veranderende en zich snel globaliserende samenleving illustreert dit het belang van participatie aan dit internationaal-wetenschappelijke debat. Zo is het voor de kunsten- en erfgoedsector in Vlaanderen van belang dat er beleidsruimte wordt gecreëerd voor het opzetten van onderzoeksprojecten die inspelen op nieuwe internationale ontwikkelingen maar tegelijkertijd in dialoog treden met de eigen culturele context.

Wat willen we concreet:

- Een beleid dat onderzoek stimuleert.
- Een beleid dat Vlaamse kunsten- en erfgoedorganisaties in staat stelt om actief deel te nemen aan Vlaamse, federale en Europese onderzoeksprogramma's.
 - Binnen het FWO een lijn openen voor gemengde onderzoeks- en cultuurprojecten naar het voorbeeld van het Max Wildiersfonds, maar uitbreidbaar voor de hele kunsten en erfgoedsector.
 - De Vlaamse minister voor Wetenschapsbeleid initieert een onderzoeksprogramma m.b.t. kunsten en erfgoed.
 - Ondersteuning van de overheid m.b.t. deelname aan Europese onderzoeksprogramma's.

Wat biedt kansen voor de kunsten- en erfgoedsector:

- Deelname aan nationale en internationale onderzoeksprojecten kunnen de positie van de kunsten- en erfgoedsector zowel nationaal als internationaal versterken.
 - Onderzoeksprojecten dragen bij tot innovatie en vernieuwing van kunsten- en erfgoedpraktijken.
 - Via internationale onderzoeksprojecten kan de expertise die in Vlaanderen in de kunsten- en erfgoedsector aanwezig is, beter internationaal worden erkend en gevaloriseerd.

- Onderzoeksprojecten versterken de maatschappelijke inzetbaarheid van kunsten en erfgoed in de samenleving.
- Door het opzetten van onderzoeksprojecten kan de kunsten- en erfgoedsector een brugfunctie vervullen naar academische onderzoeksgroepen. Via haar ruime en diverse publiekswerking kunnen nieuwe wetenschappelijke inzichten ook breed maatschappelijk worden ingezet en bekend gemaakt.

5. Wat is het einddoel ook al weer?

Een hoofdstuk dat nog eens in herinnering brengt wat we willen: het utilitaire voorbij

Een **denkkader vanuit de cultuurbelever** in confrontatie met bepalende maatschappelijke, technologische en economische ontwikkelingen **vereist een voorwaardenscheppend beleid** dat inzet op optimalisering van de middelen, ondersteuning van de kunstenaar/erfgoedwerker en volwaardige cultuureducatie.

Het doel is de herwaardering van het artistieke in de kunsten en de geheugenwaarde van erfgoed door middel van vernieuwing, herbronning en zelfkritiek. Inherente en autonome zingeving van kunsten en erfgoed is complementair aan en interageert met zingeving die in een evenwaardige relatie staat tot economische nut en maatschappelijke betekenis.

Tijdsgebonden- en maatschappelijke contexten moeten daarbij door beleid en sector samen vertaald worden in gezamenlijke kwantitatieve en kwalitatieve doelen.

bijlagen

Kunstactoren in wisselwerking

de **kunstenaar** die creëert, produceert en presenteert: uit scheppingsdrang, ontmoeting, artistiek of maatschappelijk statement, confrontatie, verrijking (artistiek, economisch, sociaal), vernieuwing, status, samenwerking, dialoog etc.; opdat het kunstwerk maximaal 'gezien' zal worden.

de **kunstenorganisatie** die ondersteunt, faciliteert, presenteert, communiceert: gericht op publieksbereik, dialoog, bevestiging, vernieuwing etc. op artistiek, administratief, communicatief, infrastructureel, technisch, zakelijk en (zelf)kritisch vlak.

presentatievormen die 'zichtbaarheid' voor de consument bieden: voorstelling, museum / galerij / atelier, film / video / DVD, boek, blog, website, sociale media, ontmoeting, festival etc.; 1-op-1 tot massa.

media bieden informatie, reflectie, toeleiding, ontsluiting, signalement, begeleiding etc.: analoog of digitaal, commercieel of not for profit, opgezet vanuit kunstenaar, organisatie, bemiddelaar of autonoom.

bemiddelaars, dit zijn presentatieplekken, (erfgoed)bibliotheken, archieven, erfgoedorganisaties, (koepel)organisaties, sites, impressariaten etc. tussen kunstenaar en publiek.

onderwijs: zowel gericht op de kunstenaar (artistiek, zakelijk) als op de cultuurbelever (cultuureducatie).

andere sectoren zoals bedrijven, welzijnsorganisaties, zorg, particuliere fondsen etc.; zowel aan vraag- als aan aanbodzijde.

beleid dat ondersteunend, faciliterend, voorwaardenscheppend, stimulerend en/of beschermend is, op lokaal, regionaal, Vlaams, federaal en Europees niveau.

relevante citaten uit de nota VISIE 2050 – een gewenst toekomstbeeld

- lange termijn kansen en uitdagingen –

Vlaanderen erkent het culturele erfgoed als een belangrijke hulpbron om een bloeiende en duurzame samenleving te creëren. De aanwezigheid van waardevol erfgoed draagt bij tot de vorming van een culturele identiteit.

Cultuur en erfgoed in Vlaanderen zijn vandaag een echte troef en blijven ook in de toekomst een belangrijke rol spelen in het ontwikkelen van sociaal kapitaal, maar ook als economische factor (jobcreatie, duurzaam toerisme...).

Digitalisering mag niet leiden tot verdere vereenzaming. Echte ontmoetingen blijven noodzakelijk.

Onderwijs en vorming meer toespitsen op die zaken waarmee mensen een bijdrage kunnen leveren aan duurzamere oplossingen voor grote problemen (bv. meer mensen met een STEM-opleiding, maar ook creatieve denkers).

In 2050 zijn de kernen (stedelijk en kleinstedelijk) en de landelijke regio's met sterke kernen, verder uitgebouwd met verwevenheid van functies. Door wonen, werken en basisvoorzieningen te clusteren, met respect voor de leefomgeving, kunnen voorzieningen, diensten en functies op een efficiënte manier georganiseerd worden.

Burgerparticipatie op basis van sociale media, de deeleconomie, de energieke samenleving zorgt voor een nieuwe macht van onderuit. De overheid dient samen te werken en deze optimaal te benutten.

Relevante citaten uit het SARC-advies over de nota 'Visie 2050'

De SARC vraagt daadwerkelijke ondersteuning voor en erkenning van de diverse waarden van alle culturele materies en sectoren.

Er wordt nog te weinig aandacht besteed aan immateriële waarden. Middels een tiende ambitie: een pleidooi voor een open, democratische en inclusieve samenleving met zorg en ruimte voor cultuur in al zijn facetten.

De visienota ontbreekt een expliciete erkenning van de diverse waarden (zowel artistiek, sociaal als economisch) van alle culturele materies en sectoren. Een daadwerkelijke ondersteuning op maat is noodzakelijk.

Relevante citaten uit het SARC-advies: Bouwen aan culturele ruimtes

Het tienpuntenplan vereist minimaal volgende acties: oprichten van een strategische cel "Duurzame Culturele Ruimtes" (werktitel) vanuit de agentschappen Kunsten & Erfgoed en Onroerend Erfgoed door de ministers verantwoordelijk voor Onroerend Erfgoed en Cultuur. Deze instelling coördineert en concretiseert een beleid rond culturele infrastructuur. Ze wordt inhoudelijk bijgestaan door onder meer het FoCi, Vlaamse Bouwmeester, team Stedenbeleid van het Agentschap Binnenlands Bestuur, CeDuBo, WTCB, PMV en andere aan de sector gerelateerde organisaties. Bestaande instrumenten moeten gevaloriseerd worden en interageren.